

Judikát NS 21 Cdo 4410/2013

Soud:	Nejvyšší soud			
Datum rozhodnutí:	12/10/2014			
Spisová značka:	21 Cdo 4410/2013			
ECLI:	ECLI:CZ:NS:2014:21.CDO.4410.2013.1			
Typ rozhodnutí:	ROZSUDEK			
Heslo:	Náhrada škody Pracovní úraz			
Dotčené předpisy:	§ 190 odst. 1 předpisu č. 65/1965Sb. ve znění do 30.04.2005 § 25 odst. 1 předpisu č. 108/1994Sb. ve znění do 31.12.2006 § 25 odst. 2 předpisu č. 108/1994Sb. ve znění do 31.12.2006 § 25 odst. 3 předpisu č. 108/1994Sb. ve znění do 31.12.2006 § 140 odst. 1 předpisu č. 65/1965Sb. ve znění do 30.04.2005 § 150 o. s. ř. ve znění do 31.12.2013			
Kategorie rozhodnutí:	C			
Podána ústavní stížnost				
datum podání	spisová značka	soudce zpravodaj	výsledek	datum rozhodnutí
03/13/2015II. ÚS 768/2015	JUDr. Jiří Zemánek		odmítnuto	11/06/2015

21 Cdo 4410/2013

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Jiřího Doležila a soudců JUDr. Zdeňka Novotného a JUDr. Ljubomíra Drápala v právní věci žalobkyně J. J. M., zastoupené Mgr. Matejem Dvořákem, advokátem se sídlem v Praze 1 – Novém Městě, Školská č. 695/38, proti žalované Základní škole Jana Wericha, Praha – Řepy, Španielova 19/1111, příspěvkové organizaci se sídlem v Praze 6 – Řepích, Španielova č. 1111, IČO 48133884, zastoupené JUDr. Stanislavem Červencem, advokátem se sídlem v Praze 2 - Vinohradech, Římská č. 84/10, o odškodnění pracovního úrazu, za účasti České pojišťovny a. s. se sídlem v Praze 1, Spálená č. 75/16, IČO 45272956, jako vedlejšího účastníka na straně žalované, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 6 pod sp. zn. 19 C 86/2006, o dovolání žalobkyně a žalované proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 26. června 2013 č. j. 62 Co 264/2013-344, takto:

I. Dovolání žalované se odmítá.

II. Rozsudek městského soudu (s výjimkou výroku, kterým byl rozsudek obvodního soudu zrušen „ohledně příslušenství z částky 945,- Kč od 17. 8. 2006 do zaplacení“ a kterým bylo řízení v tomto rozsahu zastaveno), rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 11. června 2012 č. j. 19 C 86/2006-271 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 28. března 2013 č. j. 19 C 86/2006-335 (s výjimkou výroku o zamítnutí žaloby co do úroku z prodlení „v zákonné výši“ z částky 945,- Kč za dobu od 17. 8. 2006 do zaplacení a výroku o zastavení řízení co do částky 2.409,- Kč) se zrušují a věc se v tomto rozsahu vrací Obvodnímu soudu pro Prahu 6 k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Žalobkyně se žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 6 dne 27. 9. 2006 domáhala, aby jí žalovaná zaplatila 1.021.983,- Kč s úroky z prodlení ve výši, z částek a za dobu, jež specifikovala. Žalobu odůvodnila tím, že byla u žalované na základě pracovní smlouvy ze dne 26. 8. 2006 zaměstnána jako učitelka a že dne 21. 2. 2005 utrpěla pracovní úraz, když při cestě ze školní jídelny, do které si šla pro čaj a která je umístěna v budově školy, uklouzla na

mokré podlaže a následně se skleněnou konvicí spadla na zem, přičemž si o sklo závažně poranila levou ruku (způsobila si hlubokou tržnou ránu na zápěstí a ruce, poranění pěti flexorů v oblasti zápěstí, přerušení středního nervu a přerušení loketního nervu v úrovni zápěstí). V důsledku úrazu byla od 21. 2. 2005 do 31. 7. 2005 v pracovní neschopnosti. Žalovaná jí nahradila škodu „pouze ve výši 50 % z uplatněného nároku na náhradu za ztrátu na výdělků, bolestného a z nároku na náhradu věcné škody, tj. 58.383,- Kč“, neboť podle názoru žalované tím, že v rozporu s bodem 7 Řádu školní jídelny vynášela oběd ze školní jídelny a že kromě oběda vynášela z jídelny ve vlastní skleněné nádobě teplý čaj, žalobkyně porušila „právní i ostatní pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci“, ačkoliv s nimi byla řádně seznámena, a toto porušení bylo jednou z příčin škody. S tím žalobkyně nesouhlasí a požaduje, aby jí žalovaná zaplatila na náhradě za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti 46.665,- Kč, na bolestném 70.560,- Kč, na náhradě věcné škody 5.419,- Kč, na náhradě nákladů spojených s léčením 12.722,- Kč a na náhradě za ztížení společenského uplatnění 945.000,- Kč, tj. celkem (po odečtení částky 58.383,- Kč, kterou jí žalovaná zaplatila dobrovolně) 1.021.983,- Kč.

Žalovaná zejména namítala, že žalobkyně, která měla dne 21. 2. 2005 v době od 10.55 do 11.40 hodin vést v místnosti kabinetu výchovného poradenství hodinu pedagogické diagnostiky s žákyní H., kolem 11.20 hodin svévolně přerušila „výkon přímé pedagogické činnosti“, zanechala v místnosti bez dozoru svěřenou žákyni a se skleněnou nádobou odešla do školní jídelny, aby si – v rozporu se školním řádem jídelny – vyzvedla oběd a ve skleněné nádobě odnesla teplý čaj. Tímto svým jednáním žalobkyně podle názoru žalované „přerušila příčinnou souvislost mezi plněním pracovních úkolů a vzniklou škodou“ a porušením „interních školních předpisů“ přispěla „rozhodujícím způsobem ke vzniku škody“.

Obvodní soud pro Prahu 6 rozsudkem ze dne 14. 5. 2009 č. j. 19 C 86/2006-72 rozhodl, že žaloba je co do základu zcela důvodná a že o výši nároku a o náhradě nákladů řízení bude rozhodnuto v konečném rozsudku. Po provedeném dokazování dospěl k závěru, že v posuzovaném případě jsou splněny všechny předpoklady odpovědnosti žalované za škodu vzniklou žalobkyni pracovním úrazem ze dne 21. 2. 2005 podle ustanovení § 190 odst. 1 zákoníku práce, neboť úraz se stal žalobkyni v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů v době, kdy se vracela ze školní jídelny umístěné v objektu zaměstnavatele a nesla v jídelnosíci oběd a skleněnou konvicí s čajem, a že žalovaná se této své odpovědnosti ani zčásti nezprostila. Měl za prokázáno, že žalobkyně neporušila své pracovní povinnosti tím, že by zanechala žáka bez dozoru, neboť k jejímu úrazu došlo před skončením čtvrté vyučovací hodiny (11.40 hod.), a že žalovaná dodržování ustanovení řádu školní jídelny o zákazu vynášení obědů (zákaz odnášení pití z jídelny „nikde výslovně upraven nebyl“) svými zaměstnanci nevyžadovala a nekontrolovala.

K odvolání žalované Městský soud v Praze usnesením ze dne 1. 12. 2009 č. j. 16 Co 344/2009-105 zrušil rozsudek soudu prvního stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Shledal závěr soudu prvního stupně, že žaloba je co do základu důvodná, předčasným, neboť nebylo „najísto postaveno, že zde není v případě nároku z titulu náhrady škody dán ani jeden z důvodů pro částečné zproštění se odpovědnosti“. Shodně se soudem prvního stupně dovodil, že v případě úrazu žalobkyně se jedná o úraz pracovní a že „liberační důvod“ uvedený v ustanovení § 191 odst. 1 písm. a) zákoníku práce není dán [„liberační důvod“ podle ustanovení § 191 odst. 1 písm. b) zákoníku práce žalovaná neuplatňovala], neboť žalovanou nebyl v rozhodné době vydán bezpečnostní předpis, který by zaměstnancům ukládal zákaz odnášení jídla a pití z jídelny (v bodu 7. řádu školní jídelny ze dne 1. 9. 2004 je uvedeno, že „vydané jídlo je určeno ke konzumaci a že je stravníci nemají odnášet z místnosti“), a „pokud žalovaná tento zákaz v rozhodné době vydala např. ústně“, nebyl z její strany soustavně kontrolován a vyslechnutí svědci naopak potvrdili, že praxe vynášení jídla z jídelny byla žalovanou tolerována. Dospěl k závěru, že žalovaná se může částečně zprostit své odpovědnosti podle ustanovení § 191 odst. 2 písm. c) zákoníku práce, a uložil soudu prvního stupně, aby se zabýval tím, zda si žalobkyně nepočínala v rozporu s obvyklým způsobem chování tak, že by jednala lehkomyšlně a musela by si přitom být vzhledem ke své kvalifikaci a zkušenostem vědoma, že si může přivodit újmu na zdraví, a zda neporušila „prevenční povinnost předcházet škodám“.

Obvodní soud pro Prahu 6 rozsudkem ze dne 2. 12. 2010 č. j. 19 C 86/2006-148 opětovně rozhodl, že žaloba je co do základu zcela důvodná a že o výši nároku a o náhradě nákladů řízení bude rozhodnuto v konečném rozsudku. Dospěl k závěru, že žalovaná se nezprostila své odpovědnosti za škodu vzniklou žalobkyni pracovním úrazem ani podle ustanovení § 191 odst. 2 písm. c) zákoníku práce, neboť bylo prokázáno, že žalobkyně se dne 21. 2. 2005 pohybovala po chodbě školy obvyklým způsobem, na nohou měla bačkory bez podpatku, před úrazem netrpěla žádnou chorobou ani nepožívala léky, které by jakkoliv ovlivňovaly chůzi či koordinaci pohybů, a že proto běžnou chůzí po chodbě „vědomě nepodstupovala riziko hrozící újmy na zdraví, nechovala se riskantním ani hazardním způsobem“.

K odvolání žalované Městský soud v Praze usnesením ze dne 7. 9. 2011 č. j. 62 Co 122/2011-188 zrušil rozsudek soudu prvního stupně a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Zdůraznil, že ve věci rozhodoval v jiném složení senátu a že nebyl vázán právním názorem odvolacího soudu vyjádřeným v jeho předchozím zrušujícím rozhodnutí. Závěr soudu prvního stupně o tom, že se v daném případě jedná o pracovní úraz žalobkyně, považuje za předčasný, neboť v řízení dosud nebylo najisto postaveno, zda žalobkyně šla dne, kdy došlo k jejímu úrazu, do jídelny pro oběd, který byl určen k její konzumaci, nebo který si chtěla odnést pro svou matku (odvolací soud poukázal na výpovědi svědků, podle nichž si žalobkyně odnášela oběd z jídelny pravidelně, a na to, že žalobkyně v průběhu řízení uvedla, že k žalované nastoupila s požadavkem, aby si mohla vzít „občas“ oběd pro svoji invalidní matku). Vyslovil názor, že pokud by bylo prokázáno, že žalobkyně si odnášela oběd pro svoji matku, pak by se nejednalo o „úkon obvyklý v době přestávky na jídlo konané v objektu zaměstnavatele“ ve smyslu ustanovení § 25 odst. 3 věty první nařízení vlády č. 108/1994 Sb. a bylo by nutné dovodit, že k úrazu žalobkyně nedošlo v přímé souvislosti s plněním jejích pracovních úkolů, a že se tedy nejedná o pracovní úraz. Odvolací soud uzavřel, že pokud po doplnění dokazování a zhodnocení „všech dosud zjištěných skutečností“ dospěje soud prvního stupně k závěru, že se v posuzovaném případě jedná o pracovní úraz, bude třeba, aby se znovu zabýval tím, zda „byl naplněn liberační důvod pro částečné zproštění odpovědnosti žalované“ ve smyslu ustanovení § 191 odst. 2 písm. c) zákoníku práce, neboť s touto otázkou se soud prvního stupně „dosud nálezitě nevypořádal“.

Obvodní soud pro Prahu 6 poté rozsudkem ze dne 11. 6. 2012 č. j. 19 C 86/2006-271, doplněným rozsudkem ze dne 28. 3. 2013 č. j. 19 C 86/2006-335 (kterým zastavil řízení co do částky 2.409,- Kč z důvodu zpětvzetí žaloby v této části, zamítl žalobu „co do úroku z prodlení v zákonné výši z částky 945.000,- Kč za dobu od 17. 8. 2006 do zaplacení“ a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení „v souvislosti s vydáním doplňujícího rozsudku“), zamítl žalobu a rozhodl, že žalované se nepřiznává právo na náhradu nákladů řízení a že ve vztahu mezi žalobkyní a vedlejším účastníkem na straně žalované nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení. Po doplnění dokazování dospěl k závěru, že žalobkyně dne 21. 2. 2005 neutrpěla úraz při plnění pracovních úkolů ani v přímé souvislosti s ním, neboť odnos čaje, který si žalobkyně mohla uvařit v kabinetu, a

zároveň jídla, určeného pro matku žalobkyně, v jídelnosiči, to vše v době před skončením vyučovací hodiny, kdy byla žalobkyně povinna věnovat se práci se žákem, „není zcela jistě plněním pracovních povinností a s plněním pracovních povinností není ani v přímé souvislosti“; nejednalo se totiž o výkon práce, o úkon obvyklý v době přestávky na jídlo a oddech a ani o úkon nutný po skončení práce. Na tomto hodnocení nemůže podle názoru soudu prvního stupně nic změnit ani skutečnost, že k úrazu žalobkyně došlo v pracovní době a v budově školy a že vynášení jídla z jídelny nebylo v případě žalobkyně ojedinělé a že žalovaná tuto „běžnou praxi“ tolerovala. Soud prvního stupně uzavřel, že, vzhledem k tomu, že úraz nebyl posouzen jako pracovní, nebylo na místě se zabývat „dalšími otázkami, které by byly podstatné pro posouzení možného naplnění liberačních důvodů na straně žalované“. Rozhodnutí o nepřiznání práva na náhradu nákladů řízení žalované, která měla ve věci úspěch, odůvodnil tím, že zohlednil okolnosti případu (to, že žalobkyně se domáhala odškodnění úrazu, který považovala za pracovní, v čemž ji žalovaná, která úraz odškodnila v rozsahu 50 % jako pracovní, i soudy obou stupňů „opakovaně utvrzovaly“) a majetkové a sociální poměry žalobkyně, která je starobní důchodkyní a na jejímž zdraví úraz zanechal trvalé následky, a že dospěl k závěru, že v daném případě je na místě žalované náhradu nákladů řízení ve smyslu ustanovení § 151 o. s. ř. (správně § 150 o. s. ř.) nepřiznat.

K odvolání žalobkyně a žalované Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 26. 6. 2013 č. j. 62 Co 264/2013-344 zrušil rozsudek soudu prvního stupně ve znění doplňujícího rozsudku „ohledně příslušenství z částky 945,- Kč od 17. 8. 2006 do zaplacení“ a řízení v tomto rozsahu zastavil (s odůvodněním, že soud prvního stupně v této části „překročil žalobní petit“), jinak rozsudek potvrdil; současně rozhodl, že žalované se nepřiznává náhrada nákladů odvolacího řízení a že ve vztahu mezi žalobkyní a vedlejším účastníkem nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Uvedl, že pro posouzení, zda cesta ke stravování, popřípadě ze stravování, na niž zaměstnanec utrpěl úraz, „je v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů, resp. je úkonem obvyklým v době přestávky na jídlo a oddech“, je rozhodující, že ke stravování došlo v objektu zaměstnavatele a na místě k tomu zaměstnavatelem určeném, přičemž je třeba mít současně na zřeteli, že „ze samotné podstaty stravování v zaměstnání vyplývá, že se jedná o stravování zaměstnanců určeného pro jejich výlučnou potřebu“. Dovodil, že je nepochybná místní souvislost činnosti, při níž žalobkyně utrpěla úraz, s plněním jejích pracovních povinností. Z hlediska časové souvislosti této její činnosti s plněním pracovních povinností považoval za významné, že k úrazu žalobkyně došlo poté, co žalobkyně „svévolně ukončila výkon práce bez jakéhokoliv oprávnění“ (že k úrazu došlo před ukončením čtvrté vyučovací hodiny v době, kdy se žalobkyně podle své pracovní náplně a platného rozvrhu měla odborně věnovat žákyni, kterou zanechala v kabinetu před ukončením této vyučovací hodiny bez dozoru), a neshledal ani souvislost věcnou, neboť „ze samotné činnosti žalobkyně, při níž utrpěla úraz, nelze dovodit nic, co by nasvědčovalo tomu, že oběd v jídelnosiči byl určen k její vlastní konzumaci v kabinetu, když navíc obecně lze vycházet z toho, že ke konzumaci obědu měl sloužit zásadně prostor, který měla žalovaná k tomuto účelu určen, tj. jídelna“. Uzavřel, že tím, že žalobkyně opustila čtvrtou vyučovací hodinu deset minut před jejím ukončením z důvodu, že šla do jídelny pro oběd a čaj, aniž by prokázala, že oběd v jídelnosiči byl „určen výlučně k její konzumaci“, došlo „k přerušení příčinné souvislosti mezi plněním pracovních úkolů, resp. činností spojené v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů ve smyslu § 25 nařízení vlády a vzniklou škodou“, a že škoda na zdraví žalobkyně byla způsobena při činnosti, která „již překračuje rámec přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů“. K námitce žalobkyně, že soud prvního stupně se „nedostatečným způsobem vypořádal“ s konvici s čajem, který byl určen k její konzumaci, odvolací soud uvedl, že čaj odnášený z jídelny (který si žalobkyně mohla uvařit sama ve svém kabinetu, kdyby si požádala o varnou konvici) je třeba považovat „za nedílnou součást obědu“, a že proto „jeho odnášení z jídelny nelze oddělit od odnášení obědu v jídelnosiči, když tento oběd byl určen pro matku žalobkyně“. Ve vztahu k rozhodnutí o nepřiznání náhrady nákladů řízení žalované dospěl shodně se soudem prvního stupně a s přihlédnutím k „samotnému předmětu sporu, který byl složitý“, k závěru, že na straně žalobkyně jsou k takovému rozhodnutí důvody zvláštního zřetele hodné podle ustanovení § 150 o. s. ř., a ze stejných důvodů žalované nepřiznal ani náhradu nákladů odvolacího řízení.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podaly dovolání žalobkyně a žalované.

Žalobkyně v dovolání namítá, že u žalované pracovala jako speciální pedagog a že se na její výkon práce „nevztahovaly a ani nemohly vztahovat klasické vyučovací hodiny“, neboť „posláním speciálního pedagoga nebyla kolektivní práce se žáky, ale individuální náprava poruch dle domluvy žalobkyně s třídní učitelkou, případně s jeho rodiči“, a že to byla ona, kdo „určoval počátek a ukončení práce se žákem“, a že proto nemohlo dojít z její strany ke „svévolnému ukončení hodiny“. Má za to, že je dán i vnitřní účelový vztah činnosti žalobkyně, při níž došlo k jejímu úrazu, k úkonům obvyklým během přestávky na jídlo, neboť „minimálně jedna skutečnost z věcných souvislostí (přenášení čaje v skleněné konvici) byla v přímé návaznosti na výkon pracovních činností žalobkyně pro žalovanou“, nehledě k tomu, že ani oběd žalobkyně nepřevážovala pro potřeby své matky, která „byla pod přísnou diabetickou dietou a tudíž nemohla konzumovat běžné jídlo podávané v jídelnách“. Žalobkyně navrhl, aby dovolací soud rozsudek prvního stupně ve znění doplňujícího rozsudku a rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby věc vrátil odvolacímu soudu „k novému projednání a rozhodnutí ve věci samé“.

Žalovaná svým dovoláním napadla rozsudek odvolacího soudu ve výroku, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, jímž žalované nebylo přiznáno právo na náhradu nákladů řízení, a ve výroku, kterým jí nebylo přiznáno právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Namítá, že při „hodnocení a interpretaci ustanovení o nákladech řízení“ se v rozhodovací činnosti odvolacího soudu i soudu prvního stupně projevila „nemalá míra přepjatého formalizmu“, která je v rozporu s principy spravedlnosti a ústavně garantovaného práva na spravedlivý proces a soudní ochranu žalované, že rozhodnutí odvolacího soudu o nákladech řízení s odkazem na ustanovení § 150 o. s. ř. je nesprávné a nepřesvědčivé a že toto rozhodnutí „zcela opomíjí zásady a hlediska, na kterých je institut přiznání nákladů řízení založen“. Žalovaná navrhl, aby dovolací soud rozsudky odvolacího soudu a soudu prvního stupně ve výroci o nákladech řízení zrušil a aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná navrhl, aby dovolací soud dovolání žalobkyně jako nedůvodné zamítl, neboť je postaveno „na účelové polemice se závěry soudů obou stupňů“, kterou se žalobkyně snaží zpochybnit správnost zjištěného skutkového stavu věci a jeho právního posouzení, které provedl soud prvního stupně a se kterým se odvolací soud plně ztotožnil.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), neboť řízení bylo v projednávání věci zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srov. Čl. II bod 2. zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu byla podána oprávněnými osobami (účastníky řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu vázán uplatněným dovolacím důvodem (srov. § 242 odst. 3 větu první o. s. ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo která již dovolacím soudem vyřešena byla, ale má být posouzena jinak, a zda je tedy dovolání podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 o. s. ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že jsou splněna kritéria přípustnosti dovolání obsažená v tomto ustanovení. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud, který jediný je oprávněn tuto přípustnost zkoumat (srov. § 239 o. s. ř.), dospěje k závěru, že kritéria přípustnosti dovolání uvedená v ustanovení § 237 o. s. ř. skutečně splněna jsou.

V posuzovaném případě závisí napadený rozsudek odvolacího soudu v části, ve které byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, jímž nebylo žalované přiznáno právo na náhradu nákladů řízení, a ve výroku o náhradě nákladů odvolacího řízení mimo jiné na vyřešení otázky procesního práva, zda jsou dány důvody hodné zvláštního zřetele opodstatňující ve smyslu ustanovení § 150 o. s. ř. nepřiznání náhrady nákladů řízení procesně úspěšně žalované. Tuto právní otázku vyřešil odvolací soud v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu, která dospěla k závěru, že úvaha soudu o tom, zda jde o výjimečný případ a zda tu jsou důvody hodné zvláštního zřetele ve smyslu ustanovení § 150 o. s. ř., musí vycházet z posouzení všech okolností konkrétní věci, že odvolací soud při tomto posuzování přihlíží – obdobně jako soud prvního stupně – zejména k majetkovým, sociálním, osobním a dalším poměrům účastníků řízení, a to nejen u účastníka, který by měl náklady řízení hradit, ale také z pohledu poměrů oprávněného účastníka, k okolnostem, které vedly k uplatnění nároku u soudu prvního stupně nebo k podání odvolání, k postojům účastníků v průběhu řízení apod., a že závěr soudu o výjimečnosti případu a důvodech hodných zvláštního zřetele pro nepřiznání náhrady nákladů řízení se musí opírat o takové zjištěné okolnosti, pro které by v konkrétním případě bylo nespravedlivé ukládat náhradu nákladů řízení tomu účastníku, který by měl náklady řízení podle jeho výsledku hradit, a za kterých by zároveň bylo možné spravedlivě požadovat na oprávněném účastníku, aby náklady řízení jím vynaložené nesl ze svého (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2014 sp. zn. 21 Cdo 2811/2013 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 11. 2013 sp. zn. 30 Cdo 2880/2013). Protože není důvod, aby rozhodná právní otázka byla posouzena jinak, není dovolání proti rozsudku odvolacího soudu v uvedené části podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

Nejvyšší soud České republiky proto dovolání žalované podle ustanovení § 243c odst. 1 věty první o. s. ř. odmítl.

V části, ve které byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o zamítnutí žaloby, závisí napadený rozsudek odvolacího soudu mimo jiné na vyřešení hmotněprávní otázky, za jakých podmínek je cesta zaměstnance ze stravovacího zařízení zaměstnavatele zpět na pracoviště zaměstnance činností v přímé souvislosti s plněním jeho pracovních úkolů. Protože odvolací soud se při řešení této právní otázky odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, je dovolání žalobkyně proti rozsudku odvolacího soudu v této části podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že dovolání žalobkyně je v uvedené části opodstatněné.

Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci mimo jiné zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu – jak vyplývá z ustanovení § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. – nepodléhá), že žalobkyně, která pracovala u žalované na základě pracovní smlouvy jako speciální pedagog, prováděla dne 21. 2. 2005 v době čtvrté vyučovací hodiny práci se žáky, kterou ještě před skončením vyučovací hodiny ponechala v kabinetu a odešla do školní jídelny nacházející se v objektu školy, odkud si odnesla v jídlonosiči oběd a ve skleněné konvici čaj. Při cestě ze školní jídelny na své pracoviště, když nesla v jedné ruce jídlonosič s obědem a ve druhé ruce skleněnou konvici s čajem, na chodbě školy upadla a o střepey ze skleněné konvice si vážně zranila levou ruku.

Projednávanou věc je třeba posuzovat i v současné době - vzhledem k tomu, že k úrazu, z něhož žalobkyně odvozuje svůj nárok na náhradu škody, došlo dne 21. 2. 2005 – podle zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce, ve znění zákonů č. 88/1968 Sb., č. 153/1969 Sb., č. 100/1970 Sb., č. 146/1971 Sb., č. 20/1975 Sb., č. 72/1982 Sb., č. 111/1984 Sb., č. 22/1985 Sb., č. 52/1987 Sb., č. 98/1987 Sb., č. 188/1988 Sb., č. 3/1991 Sb., č. 297/1991 Sb., č. 231/1992 Sb., č. 264/1992 Sb., č. 590/1992 Sb., č. 37/1993 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 118/1995 Sb., č. 287/1995 Sb., č. 138/1996 Sb., č. 167/1999 Sb., č. 225/1999 Sb., č. 29/2000 Sb., č. 155/2000 Sb., č. 220/2000 Sb., č. 238/2000 Sb., č. 257/2000 Sb., č. 258/2000 Sb., č. 177/2001 Sb., č. 6/2002 Sb., č. 136/2002 Sb., č. 202/2002 Sb., č. 311/2002 Sb., č. 312/2002 Sb., č. 274/2003 Sb., č. 46/2004 Sb., č. 436/2004 Sb., č. 562/2004 Sb., č. 563/2004 a č. 628/2004 Sb., tedy podle zákoníku práce ve znění účinném do 30. 4. 2005 (dále jen „zák. práce“), a podle nařízení vlády č. 108/1994 Sb., kterým se provádí zákoník práce a některé další zákony, ve znění nařízení vlády č. 461/2000 Sb., č. 342/2004 Sb. a č. 516/2004 Sb., účinného do 31. 12. 2006 (dále jen „nařízení vlády“).

Podle ustanovení § 190 odst. 1 zák. práce došlo-li u zaměstnance při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním k poškození na zdraví nebo k jeho smrti úrazem (pracovní úraz), odpovídá za škodu tím vzniklou zaměstnavatel, u něhož byl zaměstnanec v době úrazu v pracovním poměru.

Z citovaného ustanovení vyplývá, že při posouzení, zda došlo u zaměstnance k pracovnímu úrazu, je nutné vycházet především z toho, zda zaměstnanec tento úraz utrpěl při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.

Plněním pracovních úkolů je výkon pracovních povinností vyplývajících z pracovního poměru, jiná činnost vykonávaná na příkaz zaměstnavatele a činnost, která je předmětem pracovní cesty (§ 25 odst. 1 nařízení vlády). Plněním pracovních úkolů je též činnost konaná pro zaměstnavatele na podnět odborové organizace nebo ostatních zaměstnanců, popřípadě i činnost konaná pro zaměstnavatele z vlastní iniciativy, pokud k ní zaměstnanec nepotřebuje zvláštní oprávnění nebo ji nekoná proti výslovnému zákazu zaměstnavatele, jakož i dobrovolná výpomoc organizovaná zaměstnavatelem (§ 25 odst. 2 nařízení vlády).

V přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů jsou úkony potřebné k výkonu práce a úkony během práce obvyklé nebo nutné před počátkem práce nebo po jejím skončení a úkony obvyklé v době přestávky na jídlo a oddech konané v objektu zaměstnavatele. Takovými úkony však nejsou cesta do zaměstnání a zpět, stravování, ošetření, popřípadě vyšetření ve zdravotnickém zařízení, ani cesta k nim a zpět, pokud není konána v objektu zaměstnavatele (§ 25 odst. 3 věty první a druhá nařízení vlády).

Zaměstnavatel je povinen umožnit zaměstnancům (s výjimkou zaměstnanců vyslaných na pracovní cestu) ve všech směnách stravování (srov. § 140 odst. 1 zák. práce). Tuto povinnost může splnit například vybavením prostor, v nichž se zaměstnanci mohou stravovat, nebo zajištěním možnosti nákupu občerstvení v prostorách zaměstnavatele, ale i poskytováním stravování zaměstnancům ve svém vlastním stravovacím zařízení. Samotné stravování zaměstnance není – jak vyplývá z ustanovení § 25 odst. 3 věty první a druhé nařízení vlády – úkonem v přímé souvislosti s plněním jeho pracovních úkolů, cesta k němu a zpět, je-li konána v objektu zaměstnavatele, však takovým úkonem je.

Otázku přímé souvislosti utrpeného úrazu s plněním pracovních úkolů je třeba posuzovat z hlediska místního, časového a věcného, tedy zda lze k takové souvislosti dospět vzhledem ke vztahu činnosti, při níž k úrazu došlo, k plnění povinností, které pro zaměstnance vyplývají z pracovního poměru (srov. například rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 24. 11. 1960 sp. zn. 11 Co 387/60, uveřejněné pod č. 21 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1961, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2001 sp. zn. 21 Cdo 2507/2000, uveřejněný pod č. 11 v časopise Soudní judikatura, roč. 2002). Judikatura soudů tak například již dříve dospěla k závěru, že jde o pracovní úraz v případě, kdy řidič vozidla zaměstnavatele po ujetí určité etapy cesty odstavil vozidlo a jde se občerstvit do hostince, přičemž na zpáteční cestě z hostince ke svému vozidlu je zachycen jiným projíždějícím vozidlem a je usmrčen, a že naopak o pracovní úraz nejde tehdy, jestliže poškození zdraví zaměstnance nastalo v době, kdy vybočil z plnění pracovních úkolů nebo z činnosti, která je v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů, a kdy tedy došlo k tzv. excessu (např. zaměstnanec utrpí úraz, když si bez dovolení vyrábí pro sebe nějaké věci v dílně, nebo při tzv. černé jízdě) [srov. zhodnocení rozhodování soudů o odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání býv. Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 1975 sp. zn. Cpj 37/74, které bylo uveřejněno pod č. 11 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1976, s. 34].

V projednávané věci je nepochybná místní a časová souvislost činnosti, při níž žalobkyně utrpěla úraz, s plněním povinností, které pro ni vyplývaly z pracovního poměru u žalované, neboť k jejímu upadnutí při cestě ze školní jídelny na pracoviště s odebraným obědem v jídlonosiči a s čajem ve skleněné konvici došlo podle zjištění soudů na chodbě v budově žalované, v níž žalobkyně vykonávala práci, a v pracovní době žalobkyně. V tom, že žalobkyně se pro oběd a čaj odebrala do školní jídelny ještě před skončením vyučovací hodiny a že ponechala v kabinetu žákyni bez dozoru, by bylo možné (za předpokladu, že by tímto jednáním zaviněně porušila povinnosti stanovené právními předpisy, pracovním řádem, pracovní smlouvou nebo pokynem nadřízeného vedoucího zaměstnance) spatřovat porušení pracovní kázně žalobkyně, nikoli však nedostatek časové souvislosti činnosti, při které žalobkyně utrpěla úraz, s plněním jejích pracovních povinností. Věcný vztah cesty žalobkyně ze školní jídelny na pracoviště, při které došlo k jejímu úrazu, k plnění jejích pracovních úkolů vyplývá ze skutečnosti, že poskytováním stravování zaměstnancům ve svém vlastním stravovacím zařízení žalovaná vůči nim plnila svou povinnost z pracovního poměru umožnit zaměstnancům stravování, stanovenou v § 140 odst. 1 zák. práce. Okolnost, že žalobkyně nezkonsumovala oběd ve školní jídelně, která k tomu byla určena, ale že si ho odnášela na své pracoviště, stejně jako okolnost, jak s odebraným obědem hodlala naložit (zda měla v úmyslu oběd zkonsumovat na svém pracovišti, nebo až po skončení práce doma, popřípadě zda vůbec měla v úmyslu jej sama zkonsumovat), není z hlediska věcného vztahu činnosti, při níž utrpěla úraz, k plnění jejích pracovních úkolů významná, neboť nijak nesouvisí s její cestou z místa, v němž žalovaná zajišťovala stravování svých zaměstnanců, zpět na pracoviště, kterou žalobkyně absolvovala po vyzvednutí stravy a při které došlo k jejímu úrazu. Na tom, že činnost, při níž žalobkyně utrpěla úraz, věcně souvisela s plněním jejích pracovních úkolů, nemůže nic změnit ani skutečnost, že žalobkyně si ze školní jídelny odnášela kromě jídla též čaj za účelem jeho pozdější konzumace na pracovišti, neboť požívání tekutin (nealkoholických nápojů) zaměstnancem za účelem jeho občerstvení je obvyklé nejen v době přestávky na jídlo a oddech, ale i – umožňuje-li to povaha práce vykonávané zaměstnancem – během jejího výkonu. Cesta žalobkyně ze školní jídelny na pracoviště, při které došlo k jejímu úrazu, proto byla úkonem během práce obvyklým ve smyslu ustanovení § 25 odst. 3 věty první nařízení vlády, a tedy v přímé souvislosti s plněním jejích pracovních úkolů.

Z uvedeného vyplývá, že závěr odvolacího soudu, že škoda na zdraví žalobkyně byla způsobena při činnosti, která „překračuje rámec přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů“, a že úraz žalobkyně proto není úrazem pracovním, není správný; správný proto nemůže být ani jeho rozsudek, který je na tomto závěru založen. Protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud České republiky tento rozsudek v jeho potvrzujícím výroku a v akcesorických výrocích o náhradě nákladů řízení zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud České republiky rovněž tento rozsudek ve znění doplňujícího rozsudku (s výjimkou výroku o zamítnutí žaloby co do úroku z prodlení „v zákonné výši“ z částky 945,- Kč za dobu od 17. 8. 2006 do zaplacení, který byl zrušen odvolacím soudem, a výroku o zastavení řízení co do částky 2.409,- Kč) a věc vrátil soudu prvního stupně (Obvodnímu soudu pro Prahu 6) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; v novém rozhodnutí o věci rozhodne soud nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 226 odst. 1, § 243g odst. 1 část věty za středníkem a věta druhá o. s. ř.).

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 10. prosince 2014

JUDr. Jiří Doležilek

předseda senátu

www.nsoud.cz

2018 - MPSV, TREXIMA, spol. s r.o.